

Orașul meu

ȘCOLILE NORMALE DIN CHIȘINĂUL INTERBELIC

Doctor în istorie, conferențiar universitar, cercetător științific coordonator la Facultatea de Istorie și Filosofie a Universității de Stat din Moldova.

Domenii de interes: istoria războiului sovieto-afghan, istorie militară, istoria medicinei, mentalități, istorie urbană, studii de istorie orală, cercetări enciclopedice.

A publicat circa 500 de articole și studii științifice, inclusiv volume pe teme de istoria românilor și universală contemporană, în țară și străinătate. Cele mai recente volume: *Az Afganisztáni háború* (1989–1989)/ Fordította: Bandi István, Budapest, Zrínyi Kiadó, 2024; *Istoria contemporană*. Dicționar enciclopedic, Chișinău, Editura USM, 2023 (coautor); *Profesorul Vladimir Potlog (1927–2022): Povestea vieții*. Studiu de istorie orală, Chișinău, Lexon-Prim, 2022, (coautor); *Războiul din Afghanistan (1979–1989) în memoria participanților din RSS Moldovenească*. Ediția a II-a, revăzută și adăugită, Iași, Ed. Lumen, 2020; *Războiul sovieto-afghan (1979–1989). Studiu de istorie orală. Percepții. Documente*. Ediția a doua, revăzută și adăugită, Iași, Ed. Lumen, 2020 etc.

Ion Valer XENOFONTOV

Școlile normale din Chișinăul interbelic

Rezumat. Pe baza surselor inedite, depistate în arhivele din Republica Moldova și din România, se abordează evoluția școlilor normale din Chișinău, cel de-al doilea oraș al României interbelice, după numărul populației. Se constată faptul că înființarea școlilor normale (de învățători) a fost în unison cu politica națională realizată de statul român în vederea lichidării analfabetismului și de racordare la necesitățile cultural-educative ale societății românești. Se prezintă tabloul general al cadrelor didactice și al elevilor, infrastructura de învățământ a Școlii Normale de Fete pentru Grădina de Copii „Florica Nița” și a Școlii Normale de Băieți „Mihai Viteazul”. Se constată și tendințe de cercetare și de conservare a patrimoniului cultural în cadrul acestor instituții de învățământ. Școlile normale au fost vizitate de personalități marcate de epocă. O încercare de deschidere a Școlii Normale de Conducătoare de Grădini de Copii din Chișinău a suferit eșec.

Cuvinte cheie: Școli normale, educație, învățământ, Chișinău, Basarabia, România întregită, interbelic.

Normal Schools in Interwar Chișinău

Abstract. Based on unpublished sources, found in the archives of the Republic of Moldova and Romania, the evolution of normal schools in Chișinău, the second city of interwar Romania, after the number of population, is approached. It is found that the establishment of normal schools (for teachers) was in unison with the national policy realized by the Romanian state in order to eradicate illiteracy and to meet the cultural-educational needs of Romanian society. The general picture of the teaching staff and pupils, the educational infrastructure of the “Florica Nița” Girls’ Normal School for Kindergarten and of the “Mihai Viteazul” Boys’ Normal School for Kindergarten is presented. There are also trends of research and preservation of cultural heritage in these educational institutions. The normal schools were visited by personalities marked by the period. An attempt to open the Normal School for Kindergarten Directors in Chișinău failed.

Keywords: Normal schools, education, education, education, Chișinău, Bessarabia, Romania, interwar period.

Preliminarii. În România întregită au fost edificate noi școli, înființate școli normale (de învățători) și tipărite în tiraj de masă manuale școlare, programele școlare fiind ajustate la necesitățile timpului. Reformarea sistemului educațional a avut drept finalitate diminuarea analfabetismului. Un moment important pentru dezvoltarea domeniului educațional l-a constituit faptul că statul român a acordat un buget generos sistemului educațional. Între 1921 și 1932, din buget a fost alocat anual un procent de 12,5 pentru învățământ [1, p. 61]. Din anul 1918 până în 1938, numărul școlilor și cel al elevilor s-a majorat de patru ori, iar al corpului didactic de peste cinci ori [2, p. 227-228]. Unificarea sistemului de învățământ din perspectivă instituțională și educațională a României întregite a constituit un imperativ necesar al timpului, fiind necesare acțiuni realizate pe baza unei legislații complexe în domeniu, a politicilor educaționale și a investițiilor financiare. Spre finalul anilor 1930, învățământul românesc se racorda la dimensiunile sale europene. A crescut numărul știutorilor de carte, s-a îmbunătățit infrastructura educațională. În acest tablou educațional se includea și Basarabia, în capitala căreia existau școli de pregătire a cadrelor didactice pentru căminele de copii mici, grădinile de copii și învățământul primar.

Până la 1918, în Basarabia funcționau trei școli normale (una de fete la Chișinău, câte una de băieți la Cetatea Albă și Soroca) [3, p. 35] cu patru ani de studii. Treptat, numărul acestora s-a majorat până la 10, iar în 1934 s-a micșorat la șase. În toate centrele județene (Bălți, Cahul, Hotin, Lăpușna, Orhei, Soroca, Tighina) activa câte o școală normală. După Unirea din 1918, cele mai multe școli normale din Basarabia funcționau la Chișinău, cel de-al doilea oraș al României după numărul populației.

Școala Normală de Fete pentru Grădina de Copii „Florica Nița”. În școala înființată în 1914 se studia doar în limba rusă. Primul proces-verbal în limba română cu grafie latină al Seminarului Eparhial de Fete (instituție care a evoluat spre Școală Normală) [4, p. 110-116]

datează din 2 octombrie 1918. Florica Nița, născută în 1882, cu studii la București și Viena [5, p. 54], președintă a „Crucii Roșii”, soția ministrului Sergiu Nița, a preluat funcția de director a școlii de la A. Grigorova. În calitate de directoare, Florica Nița era remunerată cu 600 lei, iar în calitate de profesoară de limbă română – 5.745 lei [6, f. 7-8]. Secretarul instituției de învățământ, V. Nicolaev, care a deținut această funcție pe parcursul a trei ani, și-a dat demisia deoarece nu cunoștea limba română [7, f. 32]. A fost înlocuit de istoricul Iustin Ștefan Frățiman (1 iunie 1870, Cuhureștii de Jos, jud. Soroca – 23 septembrie 1927, Cuhureștii de Jos, jud. Soroca), membru corespondent al Academiei Române (7 iunie 1919) [8, p. 58], care a activat în cadrul instituției de învățământ între 1919 și 1923. Profesori de religie erau preoții D. Preobrajenschi, P. Comerzan, de pedagogie – Teodor Nicolae, de matematică – Clara Cernoiam, de geografie – Cleopatra Săvescu, de științele naturii – Alice Nicorescu, de limba franceză – Elena Dogar, de istorie – Viorica Botezat ș.a. La 29 noiembrie 1937, cu ocazia inspecției s-a constatat că orele de științe agricole erau predate de persoane nequalificate sau de agronomul școlii [9, f. 309].

Se puna accentul pe educația în spirit național. O ordonanță a directoarei din 3 iulie 1918 cerea ca școala să obțină drapele românești, iar la 5 decembrie același an s-a decis cumpărarea a opt hărți ale României pentru clasele și sălile de studii și cumpărarea a câtorva opere însemnate ale scriitorilor români. Școala era abonată la „Monitorul Oficial” [10, f. 32v, 39]. În iunie 1919, elevele din clasa a III-a, de exemplu, au susținut examenul la limba română, istoria românilor și geografia României [10, f. 42v]. La 13 decembrie 1920, Școala Normală de Fete a obținut 100 de calendare din Cancelaria ministrului delegat al Guvernului României în Basarabia. Publicația urmau să fie distribuită elevelor pentru a le aduce acasă cu ocazia vacanței de sfintele sărbători și „în scopul propagandei naționale” [11, f. 469].

În anul de învățământ 1919–1920, în cadrul instituției învățau 131 de eleve (25 din mediul urban și 106 din mediul rural; profesia părinților:

59 de agricultori, cinci comercianți, 11 funcționari, alte profesii – 45), din acestea 116 erau promovate; cinci fiind repetente; 10 – retrase și 12 – absolvente. Personalul didactic era constituit din opt profesori și cinci maiștri [12, p. 92-93]. În 1926 instituția de învățământ avea deja un personal de 38 de persoane. Personalul auxiliar era constituit din 25 de persoane: un econom, o menajeră, o lenjereasă, un portar, un bucătar, un fochist, un grădinar, un intendent, 17 servitori [13, f. 7-8, 11-11v].

La 5 ianuarie 1921, autoritățile au dispus alocarea a 5000 lei pentru Pomul de Crăciun, care urma să fie făcut pentru elevele de la școală [14, f. 10]. În același an, directoarea s-a adresat Comisiei Interimare a Zemstvei Chișinău cu următoarea cerere: „[...] având în școală multe eleve, fiice de țărani în jud. Chișinău și dintre ele fiind unele care nu au pregătirea necesară pentru a urma mai departe cursurile școlii normale, deși sunt destoinice pentru o activitate practică, sfatul pedagogic al nostru a găsit de cuviință de înființare a unui atelier de țesătorie”. Comisiei i se solicita un ajutor necesar atelierului, care avea drept scop dezvoltarea „artei covoarelor basarabene”, care era amenințată să dispară, iar elevele „sătence întoarse la țară vor aduce cu ele cunoștințele tehnice și artistice superioare și așa vor răspândi gustul artei naționale printre săteni”. În urma acestei solicitări, Comisia interimară a luat decizia de a acorda un ajutor în sumă de 5000 lei [15, f. 141].

În 1933, școala avea 190 de eleve (clasa I cu 39 de eleve; clasa a II-a – 11; clasa a IV-a – 23; clasa a V-a – 25; clasa a VI-a – 44; clasa a VII-a – 48). Bursiere erau 68 de eleve [16, f. 2]. Întreținerea grădinii și a terenului solicita 20000 lei, iar a fermei (cai, vite, porci, păsări) – 66.474 lei [17, f. 8]. În primăvara anului 1933 s-au răsădit 2000 de bucăți de viță altoită în valoare de 10.000 lei [16, f. 2, 8, 28].

În anul 1933, prin Decretul Regal nr. 3042/933, s-a aprobat denumirea de Școală Normală de Fete pentru Grădina de Copii din Chișinău „Florica Niță”. În decembrie același an, în cadrul instituției a avut loc alipirea Școlii Normale de Conducătoare extra-bugetare din

Chișinău [17, f. 43-44]. Directoare a fost numită El. Georgescu [18, f. 15].

Instituția de învățământ era considerată una bine administrată, cu un corp didactic bine pregătit și cu un număr mare de eleve, înzestrat cu infrastructură slabă, repartizată în mai multe localuri la distanțe de kilometri unele de altele și nepotrivite pentru desfășurarea procesului educațional [19, p. 36]. Drept urmare a mai multor demersuri, în 1925, Ministerul Instrucțiunii a alocat 3.465.000 lei pentru construcții [12, p. 92-93]. Se mențineau condiții sanitare și igienice la cel mai înalt nivel. Astfel, la deschiderea internatului administrația școlii a cumpărat o cantitate mare de petice pentru curățat [10, f. 33v]. În 1930, situația școlii era considerată una precară. Elevele erau exclusiv sătence, moldovence, „starea materială a lor fiind una din cele mai triste, aici, în Basarabia” [20, f. 2]. Pentru a ajuta elevele sărace se organizau diferite serbări, cum ar fi cele de la Teatrul Popular [21, f. 15].

Veniturile Comitetului Școlar față de alte școli (licee de fete și de băieți) erau estimate a fi reduse. Din aceste venituri urma să fie întreținut internatul (hrană și combustibil), să se facă reparații și amenajări și să fie întreținută ferma și grădina de zarzavat pentru care nu a avut niciun ajutor de la minister. Drept urmare, inventarul agricol, însămânțarea și lucrările agricole s-au făcut cu elevele, servitorii și banii comitetului, de aceea și veniturile în primii ani erau mai mici decât cheltuielile [22, f. 2]. În toamna anului 1937 se solicita ca școala să trimită de la fermă Școlii Normale Superioare de Gospodărie pentru Învățătoare din Alexandria o vacă cu lapte și câte o pereche de găini de rasă cu un cocoș [9, f. 276].

La 1 octombrie 1937, în contextul în care s-a constatat o abundență de producție de fructe de calitate, autoritățile recomandau școlii servirea elevelor cu fructe la masă, cel puțin timp de 15 zile. Ceaiul de dimineață urma să fie înlocuit cu mere și prune de bună calitate, cu 50 la sută zahăr [9, f. 191].

Școala a fost în epicentru unor transferuri de cadre didactice din cadrul diferitor instituții de învățământ din țară. Astfel, în anul școlar

1932–1933, Maria Buteanu, maistră titulară, a fost detașată de la Școala de Normală de Fete din Chișinău la Școala Comercială de Fete din Iași. Elena Gheorghiu, maistră titulară de desen și caligrafie a fost detașată de la Liceul de Fete din Piatra-Neamț la Școala Normală de Fete din Chișinău [18, f. 8, 13]. La fel, aveau loc și transferuri de eleve. Prin urmare, Silvia Topăilan din clasa II-a s-a transferat de la Școala Normală de Fete din Chișinău la Școala Normală de Conducătoare din București „Lia Brătianu” [9, f. 48]. Școala funcționa în local propriu, dar mai închiria unul contra sumei de 181.148 lei anual [22, f. 23].

În 1930 era prevăzută suma de 30.000 lei pentru constituirea bibliotecii școlare [22, f. 3]. La 9 decembrie 1939 administrația școlii informa Inspectoratul General că instituția a primit lucrarea *Apărarea populației civile* scrisă de către lt. Gheorghe Cănescu [23, f. 17].

Școala de afla pe str. Inzov, colț cu str. Alexandru cel Bun, iar internatul școlii – str. Grădinilor, colț cu str. Bucovinei.

Școala Normală de Băieți „Mihai Viteazul”. Instituția de învățământ a fost înființată în 1919 [24, p. 1]. Pentru buna funcționare a școlii, în octombrie 1919 au fost eliberate de la Liceul Real „Alecu Russo” următoarele bunuri (din averea fostului Institut Pedagogic): 25 de bănci, două table, 19 scaune, două fotolii, șase mese, trei dulapuri, o catedră [25, f. 96].

În anul de învățământ 1919–1920 erau înscriși 59 de elevi, toți proveneau din mediul rural, iar datele referitoare la profesia părinților se prezintă în felul următor: 58 din agricultor și unul din funcționari; din aceștia, 52 erau promovați, unul fiind repetent, șase retrași și trei absolvenți. Personalul didactic era constituit din cinci profesori și trei maiștri [12, p. 92–93].

Pe parcursul anilor 1920–1921 la Școală au predat 10 profesori: Andrei Scobiola (matematica), Ștefan C. Gheorghiade (istoria, geografia, franceza), Mihai Rădulescu (limba română), Roman Simonescu (desenul, caligrafia), Dumitru Teodoru (gimnastica), N. Grosu (matematica), D. Cărauș (fizica, științele naturale), protop. Militar C. Partenie (religia), Traian Po-

povici (muzica), Panait Crihan (lucru manual) [10, f. 1–6]. În 1921, cele două clase și o paralelă a școlii se afla într-un edificiu al unui fost serviciu sanitar. În 1925, Ministerul Instrucțiunii a investit 2.212.500 lei pentru procurarea unui imobil [12, p. 94].

În anul 1926, directorul Școlii Normale de Băieți de la Cetatea Albă a fost transferat la Școala Normală din Chișinău, iar profesorul chișinăuian Silviu Patraș a fost numit directorul Școlii Normale de Băieți de la Cetatea Albă [26, p. 55].

Uneori profesorii de pedagogie conferențiau și în afara Chișinăului (Cercul regional Mereni, jud. Lăpușna), cum a fost, de exemplu, în anul 1933, N. Dragomir, de la Școala Normală de Băieți, unde a prezentat prelegerea „Democrația și Școala” [27, p. 50]. Ion Urlescu, cu studii speciale la Școala de Muzică din Chișinău și la Conservatorul din Odesa, era cadru didactic la Seminarul de Teologie, și titular la Școala Normală [28, p. 97]. Slujba religioasă la capelă era oficiată de profesorul preot Crigore Zaharescu, fiind acompaniat de corul școlii. Preotul binecuvânta și masa elevilor din sufrageria școlii [29, p. 1, 5]. Școala era dotată cu o sală de festivități și audiție de radio, sală de cercetași, muzeu istoric, muzeu etnografic, muzeu agricol, muzeu de lucru manual.

În procesul educațional se pune accentul pe tradiții, patrimoniu. La 21 decembrie 1933, Ștefan C. Gheorghiade, directorul Școlii Normale de Învățători din Chișinău s-a adresat lui P. Lupșa, directorul școlii din Hoginești, jud. Orhei, cu următoarea rugămintă: „Aducându-vă la cunoștință că la școala noastră [...] a luat ființă muzeul etnografic, cu scopul de a completa cât mai desăvârșit educația viitorilor noștri învățători și a nu lăsa să se risipească o mulțime de obiecte ce privesc trecutul neamului nostru și care ar constitui un mare interes pentru generațiile viitoare, călduros vă rugăm să binevoiți a contribui și Dvs., în măsura posibilităților, la îmbogățirea acestui instituit de cultură, donând obiecte ce ar avea vreo însemnate istorică. Obiectele ce ar constitui acest muzeu ar fi: icoane vechi de lemn, sticlă și chiar hârtie; autografe de ale oamenilor noștri, care au avut vreo însemnate,

fie în mișcare politică, fie în cea literară, hrisoave și tipărituri vechi; medalii, monede vechi, arme vechi, buciume și tot ce ar aparține oștii noastre în trecut; costume naționale, resturi de țesături, traiste, brâie, chimere și pieptare cu cusături deosebite și vechi; ceramică (obiecte de lut), olărie veche; sculpturi și cioplitori în lemn: furci, băte, cuiere, tronuri, lavițe, scaune, cornuare, cornuri de vânătoare etc.; poliță și blidare zugrăvite primitiv de meșteri ce au trăit înaintea generației noastre” [30, p. 149-150].

Sub egida școlii funcționa Cooperativa Școlară „Spiru C. Haret” creată la 14 noiembrie 1933, la inițiativa profesorilor S. Caraușanu și S. Patraș. La 29 septembrie 1934, cu suma de 4150 lei, își începea activitatea, realizată din capitalul depus de 16 membri onorifici și 45 de membri fondatori, Fondul cultural, donația de 500 lei a lui I.H. Rădulescu fiind acordată elevului din clasa a VII-a Gh. Radulov ca fiind necesar pentru injectii, contra malariei [31, p. 24-26].

La 6 mai 1934, poetul Octavian Goga a vizitat școala. Elevii îmbrăcați în costume populare, cu brâie late, au întâmpinat oaspetele cu o „detunătură de urale neconținute”. „Ilustru Maestru al Poeziei” s-a adresat publicului cu următoarele cuvinte: „Iubiți elevi! Fiii Basarabiei! Apostoli de mâine ai Neamului Românesc” [32, p. 43-45].

În contextul instituirii dictaturii lui Carol al II-lea se pune accentul pe fastuos, ritual. De sărbători, organizați în careuri de trei laturi, elevii îmbrăcați „în costume naționale de pânză albă ca zăpada, împeștrite cu flori și alțițe cu cânăfiori la guler și în bondițe aruncate pe umeri, brodate numa’ n flori, cu pălării negre [...] îți vine a crede că e ceva ireal, ceva din poveștile spuse de bunici” [29, p. 2]. În sala de festivități se intona Imnul Regal executat de fanfara școlii. În 1938, școala avea 200 de străjeri, care se conducea de deviza „Credință și muncă pentru Țară și Rege”. Comandantul străjerilor finaliza ceremoniile oficiale cu cuvintele: „Să ne învățăm a ne străjui pe noi înșine, ca astfel pregătiți fizicește și sufletește să străjuim țara contra popoarelor dușmănoase, atât a celor venite din afara țării, cât și a celor pornite din interiorul ei” [29, p. 3]. La manifestări oficiale

participa și reprezentantul Corpului III de Armată care avea cuvinte de laudă referitoare la elanul național manifestat. Ofițerul era „încântat de felul cum înțelege această școală a crește și a pregăti pe acei care mâine voi deveni pârgăhia de rezistență a acestui neam, neclintii străjeri ai graniței de răsărit” [29, p. 5].

Profesorii cu merite deosebite erau sărbătoriți într-un cadru festiv. De exemplu, la 8 noiembrie 1938, Roman Simonescu, cu o experiență de 25 de ani în domeniu educațional a fost felicitat în mod public de director, i s-a înmănat un basorelief de bronz, „reprezentând o barcă pe valuri, ce simbolizează barca vieții” [29, p. 4].

Absolvent în anul 1932 al acestei școli a fost și Anton Bunduchi (1913–2009) născut în comuna Buțeni, jud. Lăpușna, într-o familie de agricultori. Supranumit „omul de miere”, A. Bunduchi a fost „primul apicultor din lume care în timpul vieții și-a văzut chipul tipărit pe un timbru și un plic poștal” [33, p. 1, 26].

Amplasată pe str. Regele Ferdinand nr. 72 [34, p. 115], în școală învățau și elevi săraci, originari din mediul rural, se ofereau burse. Într-un necrolog din ianuarie 1936, publicat în revista *Școala basaabeană*, se menționa că s-a „stins încet în floarea vârstei, în comuna Lozova, jud. Lăpușna, tânărul absolvent de Școală Normală, Isidor Casian [...]. Remarcat de mic ca element silitor, a fost trimis la Școala Normală, unde prin muncă aspră, cruntă și istovitoare, unită cu o completă lipsă de mijloace, s-a ridicat prin cei dintâi, terminând cursurile școlare” [35, p. 53].

Referitor la Școala Normală s-a pronunțat și elevul bravicean George Munteanu (1924–2001), viitorul eminescolog: „În toamna anului 1937, m-am dus de unul singur la Chișinău, unde auzisem că există o școală normală care le e mai accesibilă oarecum și copiilor de oameni săraci. Am reușit să trec printre primii examenul de admitere și prin meditații și alte îndelungate extra școlare – m-am întreținut din greu de la un an la altul... Învățam la lecții atât cât era necesar pentru a-mi asigura bursa, care mă scutea de o parte din taxele școlare, iar în restul timpului lucram ca să-mi asigur minimul

necesar pentru trai și mai ales căutam să mă formez din punct de vedere intelectual, după un plan propriu de lecturi, conceput la modul enciclopedic. În școală eram considerat un fel de cărturar în miniatură” [36, p. 53].

Școala Normală de Conducătoare de Grădini de Copii. În vara anului 1933, Ministerul Instrucțiunii, Cultelor și Artelor a aprobat funcționarea extra-bugetară a Școlii Normale cu începere de la 1 septembrie, fără clasa I, „dacă Primăria Municipiului Chișinău și Comitetul Școlar își iau angajamentul de a repara noul local și de a întreține școala din punct de vedere administrativ” [37, f. 9]. Prevederile bugetare pentru anul 1933 erau de 911.571 lei. Școala dispunea de internat [37, f. 16]. La 1 septembrie 1933, s-a dispus desființarea școlii. S-a format o delegație care urma să plece la ministru Halippa pentru a-l convinge de necesitatea funcționării acestei școli, „arătând importanța ei din punct de vedere educativ și național, și că este singura școală de acest gen în provincie, pe când în celelalte sunt mai multe” [37, f. 7]. La 15 septembrie 1933, în localul Școlii Normale de Conducătoare a fost transferată Școala de Menaj, instituție de învățământ înființată la 1 noiembrie 1928 și aflată sub patronajul Societății „Ligii Naționale a Femeilor Române” [38, p. 192]. În decembrie 1933, Școala Normală de Conducătoare a fost alipită la Școala Normală de Fete pentru Grădina de Copii din Chișinău „Florica Nița” [17, f. 43-44].

Considerații finale. Activitatea școlilor normale (învățătorești) din Basarabia s-a înscris într-un amplu proces de renaștere națională. Deși instituțiile de învățământ erau racordate la valorile naționale, s-a ținut cont, totodată, de necesitățile și realitățile locale. Prin intermediul instituțiilor de învățământ s-a mizat pe înlăturarea analfabetismului din provincie, racordarea tinerii generații la valorilor noului stat întregit. Au fost pregătite cadre didactice locale, mizându-se însă și pe mobilități ale profesorilor din Vechiul Regat. Prin instituirea unor muzee specializate, școlile normale reprezentau și centre de conservare și de cercetare a patrimoniului tradițional.

Referințe bibliografice:

1. Zamfir, Cătălin. *Istoria socială a României*, ediția a II-a. București: Editura Academiei Române, 2019, p. 61.
2. Georgiu, Grigore. *Istoria culturii românești moderne*. București, Comunicare.ro, 2002, p. 227-228.
3. Rădulescu, M. Școlile normale din Basarabia. În: *Tribuna Școalei*. Revista Asociației Generale a Corpului didactic din România. Secția Chișinău an. 1 nr. 1, 1921, p. 35.
4. Xenofontov, Ion Valer. *Pensionul din Basarabia: Școala Eparhială de Fete din Chișinăul interbelic*. În: *Dialogica*. Revista de studii culturale și literare. nr. 1, 2025, p. 110-116.
5. Bezviconi, Gheorghe. *Femeia basarabească*. În: *Din trecutul nostru*. Revistă istorică, Tipografia Uniunii Clericilor Ortodocși din Basarabia, nr. 11-12, august-septembrie 1934, p. 54.
6. Agenția Națională a Arhivelor (infra: ANA), F. 1862, inv. 7, d. 118, f. 7-8.
7. ANA, F. 1862, inv. 7, d. 2, f. 32.
8. Manolache, Constantin; Xenofontov, Ion Valer. *Basarabeni în Academia Română*. În: *Revista Bibliotecii Academiei Române*, an. 2, nr. 2, 2017, p. 58.
9. ANA, F. 1862, inv. 7, d. 243, f. 48, 309, f. 276, f. 191.
10. ANA, F. 1862, inv. 7, d. 2, f. 1-6, 32-33v, 39, f. 42v.
11. ANA, F. 723, inv. 1, d. 43, f. 469.
12. Maftăuță, Natalia. Învățământul pedagogic din Basarabia în perioada interbelică. În: *Revista de Istorie a Moldovei*, nr. 2 (114), 2018, Tab. nr. 1, Tab. nr. 2, p. 92-93.
13. ANA, F. 1862, inv. 7, d. 118, f. 7-8, 11-11v.
14. ANA, F. 723, inv. 1, d. 47, f. 10.
15. Crețu, Vasile. *Evoluția învățământului primar și secundar în Basarabia în anii 1918-1940*. Teză de doctor în istorie / Facultatea de Istorie și Filosofie a Universității de Stat din Moldova, Chișinău, 2020, p. 141.
16. Arhivele Naționale ale României (infra: ANR), F. „Casa Școalelor”, 1933, d. 348, f. 2, 8, 28.
17. ANA, F. 1862, inv. 7, d. 203, f. 43-44.
18. ANA, F. 1862, inv. 7, d. 273, f. 8, 13, 15.
19. Rădulescu, M. Școlile normale din Basarabia. În: *Tribuna Școalei*. Revista Asociației Generale a Corpului didactic din România. Secția Chișinău, an. 1, nr. 1, 1921, p. 36.
20. ANA, F. 1862, inv. 7, d. 18, f. 2.
21. ANA, F. 1862, inv. 7, d. 70, f. 15.
22. ANA, F. 1862, inv. 7, d. 181, f. 2-3, 23.
23. ANA, F. 1862, inv. 7, d. 273, f. 17.
24. Școala Normală de Băieți „Mihai Viteazul” din Chișinău la „Universul”. În: *Cuvântul Moldovenesc*, 15 aprilie, 1934, p. 1.

25. ANA, F. 1862, inv. 3, d. 3, f. 96.
26. *De toate*. În: *Moldova de la Nistru*, an. 6 nr. 6-10, 1926, p. 55.
27. *Activitatea profesorilor de pedagogie din Chișinău*, în Școala Basarabeană (Chișinău). Revistă de cultură pedagogică și de apărare a intereselor învățăto-rești: Organ al Asociației învățătorilor din județul Lă-pușna, Tipografia „Dreptatea”, an. 1, nr. 2, 1933, p. 50.
28. *Statele Personale ale domnilor profesori ai se-minarului*. În: *Anuarul Seminarului Teologic Superior „Mitropolitul Gavriil Bănulescu-Bodoni” din Chișinău. Note din istoricul seminarului* (publ. de rectorul Semi-narului Iconom Mitrofor Constantin Popovici), Chiși-nău, Tip. și Legătoria Eparhială „Cartea Românească”, 1926, p. 97.
29. Elită, T. *O zi din viața Școlii Normale de Învă-țători „Mihai Viteazul” din Chișinău*. În: *Izvorașul*, an. 9 nr. 1-2, 1938, p. 1, 5.
30. Furtună, Alexandru. *Hoginești. File de Istorie*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2008, p. 149-150.
31. *Dare de seamă*. În: *Izvorașul*, an. 6 nr. 1-2, 1935, p. 24-26.
32. Melnic, Ion. *Vizita D-lui Octavian Goga la Școala Normală de Învățători „Mihai Viteazul” din Chișinău*. În: *Izvorașul*, an. 5, nr. 2-3, 1934, p. 43-45.
33. Țopa, Tudor; Belâi, Liviu. *Omul de miere*. Chi-șinău: Tipografia Centrală, 2009, p. 1, 26.
34. *Anuarul Chișinăului pe anul 1940* / Alcăt.: Al. Terziman și I. Kalughin. Chișinău: Editura „Arpid”, 1940, p. 115.
35. Burlacu, Ilie. *Necrolog*. În: Școala Basarabeană (Chișinău), an. 4, nr. 3, 1936, p. 53.
36. Arhiva curentă a Universității „Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca. Autobiografia lui George Munteanu, „VIII.1959”. (Dosar pus la dispoziție de către dr., conf. univ. Asea Timuș).
37. ANR, F. „Casa Școalelor”, 1933, d. 349, f. 7, 9, 16.
38. *Din istoria feminismului românesc: studiu și antologie de texte (1929–1948)* (coord. Ștefania Mihăi-lescu). Iași: Polirom, 2006, doc. 29, p. 192.

Citation: Xenofontov, I.V. Normal Schools in Interwar Chișinău. In: *Dialogica. Cultural Studies and Literature Scientific Journal*, 2025, nr. 2, p.109-115. <https://doi.org/10.59295/DIA.2025.2.13>

Publisher's Note: Dialogica stays neutral with regard to jurisdictional claims in published maps and institu-tional affiliations.

Copyright:© 2025 by the authors. Submitted for possible open access publication under the terms and con-ditions of the Creative Commons Attribution (CC BY) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).